

CLARA TÖRNVALL

NAISIA
AUTISMIN
KIRJOLLA

suomentanut Christine Thorel

Atena

KULTURRÅDET

Ruotsin kulttuurineuvosto on tukenut tämän teoksen suomentamista.

Ruotsinkielinen alkuteos *Autisterna – om kvinnor på spekrat*

© Clara Törnvall 2021

© Suomenkielinen laitos Atena / Kustannusosakeyhtiö Otava 2023

Lainaus Sylvia Plathin teoksesta *Lasikellon alla* (s. 9)

on Mirja Rutasen suomennoksesta.

Lainaukset Simone Weilin *Painovoimasta ja armosta* (s. 41, 63 ja 133)

ovat Maija Lehtosen suomennoksesta.

Lainaus Simone Weilin *Juurtumisesta* (s. 132)

on Kaisa Kukkolan suomennoksesta.

Lainaus Virginia Woolfin *Mrs. Dallowaystä* (s. 56)

on Kyllikki Hämäläisen suomennoksesta.

Lainaus Emily Dickinsonin *Runosta 620* (s. 108)

on Risto Ahdin suomennoksesta.

Lainaus Pier Paolo Pasolinin *Tubkan laulajasta* (s. 116)

on Pentti Saaritsan suomennoksesta.

Lainaus Lewis Carrollin teoksesta *Liisa Ihmemaassa* (s. 153)

on Tuomas Nevanlinnan suomennoksesta.

Lainaus Sigmund Freudin *Johdatuksesta psykoanalyysiin* (s. 189)

on Erkki Purasen suomennoksesta.

Atena

Jyväskylä

atena.fi

ISBN 978-951-1-45107-5

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2023

Harrylle ja Lydialle

SISÄLLYS

<i>Johdanto</i>	9
Autistit	15
Näkymättömät	21
Jääkaappiäitejä ja pyhiä hulluja	33
Syventyjä	41
Hyökkäys kaikkia aisteja vastaan	55
Automaatteja	63
Olemisen sietämätön paino	77
Sokea luottamus sanoihin	85
Autistiset aivot	101
Ryhmäpaine	123
Sulkeudun sisimpääni	143
Aivosareke	153
Työ ja koulu	161
Toivottomien tapausten pyhimys	179
<i>Jälkisanat</i>	191
<i>Kiitokset</i>	197
<i>Lähteet</i>	199

JOHDANTO

*Ajattelin, että pitäisi olla jokin rituaali, kun ihminen syntyy
toisen kerran – kun hänet on paikattu, ommeltu uudelleen
yhteen ja kelpuutettu jatkamaan matkaa.*

Sylvia Plath, *Lasikellon alla*

– Otetaan seitsemäs sivu, psykologi sanoo.

Selaan sylissäni olevia papereita, kunnes luen sivun alalaidasta: ”Autismikirjon häiriö ilman älyllisen tai kielellisen toiminnan alenemaa, taso 1.”

– Tässä ei ole mitään epäselvää, eikä ole syytä harkita muita diagnooseja.

Paperin mukaan täytän aiemmin Aspergerin syndroomaksi kutsutun diagnoosin kaikki seitsemän kriteeriä. Näköjään ihan reippaasti. Eräällä asteikolla 77 pistettä tukee diagnoosia, minä sain 154 pistettä. Olen ylpeä siitä, että ylitin riman niin kirkkaasti.

Käymme läpi tutkimustuloksia, joiden joukossa on myös yhteenveto mielenterveysongelmistani. Se on tarkoitettu psykiatrian alan ammattilaisille, joita kohtaan jatkossa, psykologi selittää.

En kyllä kohtaa, ajattelen. Jatkossa en aio olla missään tekemisissä mielenterveyspalvelujen kanssa. Tämä oli tässä.

Menneisyys levittäytyy eteeni. Tuntuu siltä, kuin elokuvan lopussa olisikin ollut yllätyskäännös. Paljastus on kääntänyt päälaelleen kaiken, mitä tiedän päähenkilöistä ja juonesta. Ratkaisua ennakoineet vihjeet erottuvat kuitenkin vaivatta. Ne asettuvat läpi vuosien kulkevaksi sarjaksi. Merkkejä on ollut aina.

Olen aina tiennyt olevani autistinen, mutta minulla ei silti ollut siitä aavistustakaan.

Psykologikäynnin jälkeen kävelen Hagsätran ostoskeskuksen katettuja kujia ruokakaupan ja leipomon ohi ja päässäni pyörii pyörimistään kolme sanaa: *Tämä oli tässä*. Toisinaan lauseet jäävät jumiin päähäni ja toistuvat kuin loitsut.

Neuropsykiatrian toimipistettä on vaikea löytää jopa puhelimen GPS:n avulla. Kävelen väärään suuntaan ja pysähdyn tyttöä ja palloa esittävän patsaan luona hämmentyneenä. Tytön suu on jähmettynyt pyöreäksi O:ksi ja hahmo nojaa eteenpäin. Suihkulähde patsaan edessä on tyhjä, eikä sen suusta suihkua vettä.

Neljäkymmentäkaksivuotiaana olen niin kyllästynyt itseeni, että olen tukehtua. Olen aina kärsinyt ahdistuksesta. Olen tottunut vatsassani tuntuvaan pohjattomaan kuoppaan. Ahdistus ei liity ajatuksiini, vaan se on kuin sisälläni elävä erillinen olen-to. En ole luulosairas tai kärsi pakkoajatuksista, mielessäni eivät pyöri huolet tai mahdolliset kauhukuvat. Silti minulla on aina epävarma olo ollessani liikkeellä. Jokainen askeleni on varovainen, kuin kulkisin pettävällä jäällä.

Olen jatkuvasti varpaillani ja tunnen surua, jota en osaa seilitä. Öisin puristan kädet nyrkkiin. Toisinaan näen väkivaltaisia painajaisia, eräässä toistuvassa unessa kauhon haudaltani mustaa multaa käsin. On yö ja olen yksin pimeässä puistossa. Maassa oleva kuoppa kasvaa. Erotan mullan seassa vihreän

valkokukkaisen yöpaidan, vaaleita hiuksia ja nukenrattaideni työntöaisan. Olen aikuinen ja elossa, vaikka haudassani on työn ruumis. Mitä on tapahtunut? Miksi kuolin?

Olen aina kokenut olevani erilainen.

Lasken terapeuttejani. Kahdeksantoistavuotiaasta olen käynyt yksilöterapiassa kuudella eri terapeutilla ja kolmella pari- tai perheterapeutilla, syönyt kahta masennuslääkettä ja erilaisia ahdistuslääkkeitä, lukenut kasapäin artikkeleita ja kirjoja mielen-terveydestä sekä viettänyt viikonlopun osastohoidossa. Mistään ei ole ollut apua. Mikään ehdotettu ei ole sopinut minuun.

Mielessäni kypsyy vähitellen ajatus: Ei ihmisellä ole tarkoitus olla tällainen olo. Eikö terapian ja lääkkeiden pitäisi auttaa? Terapia on väliaikaista, ei se kestä koko elämää. En ole enää nuori. Tämä on pakko saattaa loppuun.

Kokeilen toista kätua päästäkseni vastaanotolle, väistän isokokoista farkkuliiviin pukeutunutta miestä, joka huutaa heittämään pari kolikkoa. Kiristan vauhtia tietämättä, olenko menossa oikeaan suuntaan. Keskusta tuntuu elävältä, aivan kuin kadut vaihtaisivat paikkaa aina kun käännyn katsomaan eri suuntaan.

Olen yrittänyt samaistua naisten yleisimpiin mielenterveysongelmiin. Olen pohtinut, vaivaisiko minua syyllisyys, häpeä tai liiallinen miellyttämishalu, olenko uupumukseen asti huippu-tunnollinen tyttö, täydellisyyttä tavoitteleva syömishäiriöinen, joka inhoaa vartaloaan. Ehkä olen vain kroonisesti masentunut?

Mutta kun en ole mitään niistä. Päinvastoin – en voisi mones-ti vähempää piitata siitä, mitä muut ajattelevat minusta. Pärjään, mutta vain sellaisissa asioissa, joista olen kiinnostunut. Sivuutan kaiken pirkästyttävän. En ole ensinkään kiinnostunut vartalos-tani. Ystävien kanssa jutellessa saatan joskus esittää piittaavani

sokerista ja treenaamisesta, kuten naisten oletetaan tekevän, mutta oikeasti syön mitä tykkään. En ole koskaan kokenut, että ihmisarvoni riippuisi vartalostani.

En kuitenkaan pääse ahdistuksesta enkä lamaannuttavasta uupumuksesta. Onko nukkuminen vaikeaa? Ei suinkaan, iltaisin sammun kuin saunalyhty.

Asioille on oltava jokin selitys.

Löydän lopulta aikuisten neuropsykiatrian toimipisteen sisäänkäynnin.

Nimen perusteella kuvittelen psykologin naiseksi. Näen mielessäni vanhemmanpuoleisen, melkein eläkeikään ehtineen viisaan naisen, jonka kaulalla roikkuu lukulasit. Mielikuvani nainen nojaa vahvaan kokemukseensa eikä pelkää mitään, koska on nähnyt kaiken.

Odotushuoneessa on tavallisen oloisia ihmisiä. Näen valkoiset kuulokkeet, lenkkareita. Siniseen pikkutakkiin pukeutunut mies tuijottaa kännykkäänsä. Pöydällä on mandalavärityskirjoja. Vilkaisen yhtä. ”Kyse ei ole kemiallisesta epätasapainosta vaan voima-suhteiden epätasapainosta”, on joku aiempi kävijä kirjoittanut esilehdelle. ”Häiriö kuin häiriö”, lukee sen perässä toisella käsialalla. Kolmas jatkaa: ”Se on silti osa sinua, kannan se ylpeydellä!”

Joku nainen maksaa käyntimaksunsa palvelutiskillä.

– Kuitti, lasin takana istuva nuori mies sanoo.

Nainen tuijottaa häntä hämmentyneenä.

– Tarvitsenko sitä? hän kysyy.

Sisälläni alkaa paisua orastava onnellisuus. Olemme samaa sukua. Miten sitä voisi tietää, mitä joku tarkoittaa sanomalla vain ”kuitti”? Sehän kuulostaa kysymyksen sijaan toteamukselta. Olen oikeassa paikassa. Oman heimoni joukossa.

– Clara?

Psykologini lähestyy käsi ojossa. Hän on hoikka, hipsteri-tyyliin pukeutunut mies, minua nuorempi ja hyvän näköinen. Hitto. Seuratessani häntä vastaanottohuoneeseen olo on kuin mielenvikaisella. Erityisen hankalalla tapauksella, joka pitäisi saman tien sulkea jonnekin.

Mies kertoo tutkimuksista asialliseen sävyyn, niihin kuuluu haastattelu ja yhteydenotto lähisukulaisiin sekä testejä ja kyse-lylomakkeita. Kerron pelkääväni, ettei minua uskota. Ystäväni ovat reagoineet epäilyksiini sanomalla: ”Vaikea uskoa!”

– Osaan käyttäytyä. Olen aikuinen ja olen harjoitellut koko ikäni. Varoitin osaavani pitää yllä julkisivua.

Psykologi naurahtaa.

– Täällä ei ole sille tarvetta.

Tapaamisen jälkeen googlaan psykologini. Hänellä on nörtti-kulttuuriin liittyvä podcast.

Olen ollut tutkimusjonossa yli vuoden, koska pääsin tutki-muksiin vasta soitettuani potilasasiamiehelle. Haluan tutkimuk-set kunnalliselta puolelta yksityisen sijaan. En halua jälkeenpäin miettiä, sainko ostettua diagnoosini. Pelaa sääntöjen mukaan.

Haluan olla rehellinen ja avoin, joten kirjoitan seuraavaa tapaa-mista varten listan kaikista hankaluuksistani, etten unohda mitään:

Luotan sokeasti sanoihin.

En huomaa piiloviestejä.

En tajua, että ihmiset saattavat valehdella.

Puhuessani sanat putoilevat lattialle ja unohtuvat sinne. Olo on voimaton, koska tuntuu, ettei minua ymmärretä.

Olen usein vihainen, kun muut eivät tajua, mitä tarkoitan.

Olen ihmisten kanssa tekemisissä enemmän kuin jaksaisin.

Puhun mielelläni pitkään samasta aiheesta enkä pidä siitä, kun keskustelunaihe vaihtuu nopeasti.

Vaikeuksia katsekontaktin kanssa.

Vaikeuksia tehdä yhteistyötä, koska kukaan ei ajattele kuten minä. Toisten hitaus ärsyttää.

En pidä asioiden toistamisesta. Kertasanomisen pitäisi riittää. Sosiaalisissa tilanteissa matkin ja näyttelen. Pelkään ihmisiä.

En osaa vaihtaa roolista toiseen, esimerkiksi vanhemman roolista työrooliin. Minua revitään kahtaalle.

Lasten ja omien tarpeiden välille ei löydy tasapainoa. Pusken itseni uupumukseen.

En pärjää keskeytysten kanssa, kuten vaikka jos puhelimessa toinen haluaa jotain muuta kuin mitä minulla on mielessä sillä hetkellä.

En pidä muuttuvista suunnitelmista.

Väsyn nopeasti ja tarvitsen usein taukoja.

Muutamia voimakkaita kiinnostuksenkohteita. Monet asiat eivät kiinnosta ollenkaan.

Tuntuu koko ajan siltä, etten saa rauhaa.

Olen yliherkkä äänille. Käytän aina kuulokkeita ja aurinkolaseja.

Olen älykäs tietyissä, esimerkiksi kielellisissä tai teoreettisissa, asioissa, mutta muissa täysin kyvytön. En selviä yksinkertaisista laskutoimituksista tai pysty noudattamaan yksinkertaisia ohjeita käytännön asioissa.

Rutiineissa haasteita. Suihkussa käyminen ja hampaiden peseminen on haastavaa. Saan ne tehtyä, mutta se on hankalaa. Kaikki käytännöllinen ja fyysinen vaatii paljon ponnisteluja.

Minulla on erittäin huono suuntavaisto. Eksyn työpaikallakin käytävissä, vaikka kuljen niitä päivittäin.

Olen melkein kasvosokea. En tunnista ihmisiä. Muistan kyllä kaikkien nimet!

Rupattelu on vaikeaa, koska en tiedä, mitä pitäisi sanoa. Haluaisin jutella, mutta muutun mykäksi.

Kuilu sisäisen maailmani ja ulkomaailman välillä on liian suuri. Ne eivät sovi yhteen.

Katson luetteloani ja minua alkaa naurattaa. Mikä sekopää.

AUTISTIT

Tuntuu kuin olisin läpinäkyvässä laatikossa. Kukaan ei kuule.

Toiset näkevät minut, mutta vuorovaikutus ei onnistu.

Laatikon seiniä voi hakata, mutta sieltä ei pääse pois.

Vietän koko elämäni yksin laatikossani.

Olivia, tosi-tv-sarjan *Rakkautta autismin* kirjolla osallistuja

Aivot kehittyvät. Kolme viikkoa hedelmöityksen jälkeen, kun alkio on alle millimetrin kokoinen, siihen muodostuu vako. Se peittyy ja siitä muodostuu putki, jonka toinen pää pullistuu pieneksi kuplaksi. Se on aivojen alkuperä. Jossakin vaiheessa ennen syntymää autistisen lapsen aivot kehittyvät poikkeavasti.

Autismi johtuu biologisista syistä, ja se on voimakkaasti perinnöllistä. Syytä on kuitenkin vaikea tutkia, koska autismiin liittyy niin monia geneejä. Lapsella voi olla geneettinen alttius autismille. Autismiin kehittymiseen tarvitaan kuitenkin tarpeeksi geneettisiä poikkeamia, joten geenien yhdistelmillä on keskeinen rooli. Siksi kaikki saman perheen lapset eivät välttämättä ole autistisia.

Toisinaan geneettinen alttius ei periydy vanhemmilta vaan se syntyy itsestään vanhempien sukusoluissa tai alkionkehityksen aikana, mutta niin tapahtuu harvemmin. Geenimutaatioita voivat aiheuttaa esimerkiksi virusinfektioon ylireagoiva immuuni-

puolustusjärjestelmä, stressi tai äidin raskauden aikana kokema trauma, synnytyksessä aiheutunut aivovamma, vanhempien ikä tai huomattavan varhaisessa vaiheessa käynnistynyt synnytys. Varmaksi tiedetään, että rokotukset tai kasvuympäristö eivät aiheuta autismia.

Erilaiset aivot johtavat erilaiseen tapaan olla ja toimia. Autismi ei ole sairaus. Siitä ei voi opetella pois eikä siihen ole lääkitystä.

Niin sanottu hyvätasoinen tai lievä autismi tunnettiin aiemmin Aspergerin syndroomana, mutta se yhdistettiin psykiatristen diagnoosien luokittelujärjestelmä DSM5:ssä autismikirjon häiriöön jo vuonna 2013. Nykyään se on korvattu diagnoosilla autismikirjon häiriö ilman älyllisen tai kielellisen toiminnan alenemaa. Käsitteenä Aspergerin syndrooma on katoamaan päin, mutta sitä käytetään edelleen toisinaan.

Kirjo tarkoittaa sitä, että samalla sanalla viitataan monenlaisiin ihmisiin. Autismikirjo on laaja ja joillakin sen piiriin kuuluvilla on suuria hankaluuksia esimerkiksi puuttuvien kielellisten kykyjen vuoksi, vaikka toiset tekevät täyttä työviikkoa vaativassa työpaikassa. Autismissa erotellaan numeerisesti tasot 1–3, joiden avulla ilmaistaan autistisen henkilön tuen tarvetta. Taso yksi tarkoittaa vähäisintä tuen tarvetta.

Autismi-sana ja -diagnoosi ovat tuoreita, mutta ilmiö ei ole uusi. Autismia on aina ollut. Autistisia henkilöitä on vain aiemmin kuvattu eri sanoilla. Heitä on voitu kutsua sulkeutuneiksi, erikoisiksi tai omaperäisiksi.

Autismia on kaiken ikäisillä ja kaikkiin yhteiskuntaluokkiin kuuluvilla sukupuolesta ja etnisestä taustasta riippumatta. Sitä esiintyy joka puolella maailmaa, ja se ilmenee eri kulttuureissa samanalaisena.

Autismi alkaa varhain, jo ensimmäisen tai toisen elinvuoden aikana, ja autistisista lapsista kasvaa autistisia aikuisia. Siitä huolimatta julkisuudessa puhutaan lähes yksinomaan lasten ja nuorten neuropsykiatrisista diagnooseista. Aivan kuin uskottaisiin autismin katoavan iän myötä. Ei se katoa.

Toisen vielä yleisemmän harhakäsityksen mukaan autismi yhdistetään miehiin. Niin tutkimuksessa kuin kulttuurissa on pitkään nähty tyypillinen autisti miehenä. Hyvätasoinen autismi tai Aspergerin syndrooma käsitettiin poikien diagnoosiksi, ja pitkään ajateltiin, ettei edes älykkyydeltään normaali tyttö voinut olla autistinen. Väitettiin jopa, ettei autistisia tyttöjä voinut olla olemassakaan.

Autistisiin miehiin yhdistyy vakiintuneita käsityksiä, mutta autistinen nainen on vielä tänä päivänäkin tuntematon.

Elokuville, sarjoille ja kirjoille lahjakas, mutta sosiaalisesti kömpelö nainen on kopio miespuolisesta nörtistä silmälaseja ja kiinnostuksenkohteita myöten.

Yleiseen tietoisuuteen pääsee harvoin sellainen autistinen nainen, joka on kirjoittanut väitöskirjansa teoreettisesta filosofiasta mutta joutuu miettimään, miten leipää leikataan, tai sellainen, joka kerää teekuppeja mutta joutuu lepäämään kokonaisen päivän tavattuaan ystäviään, tai sellainen, joka rakastaa eläimiä, mutta välttää katsekontaktia.

Tämä kirja käsittelee sellaisia naisia. Lievästi autistisia naisia.

Hyvätasoinen autismi on kiistanalainen käsite, koska sen vastakohta on vaikea autismi, mutta jos älyllinen toimintakyky olisi poikkeava, tuntuisi kurjalta kuulla, että tilani on vaikea.

Hyvätasoinen autismi ei tarkoita savantismia, kuten Raymondilla *Sademies*-elokuvassa. Dustin Hoffmanin esittämä Raymond pystyi painamaan mieleensä loputtoman määrän pelikortteja peräkkäin. Hyvätasoinen autismi tarkoittaa sitä, että älykkyyks on normaalia keskitasoa tai sen yläpuolella, arkielämä on jossain määrin toimivaa ja kyseinen henkilö pystyy työskentelemään.

Tarvitaan kuitenkin myös tapoja luokitella autismin eri ilmenemismuotoja. Tutkimus ei etene, jos käytetään autismin kaltaista laajaa käsitettä kaikista eritasoisista vaikeuksista. Käsitteenä hyvätasoinen autismi voi myös lievittää autismiin liittyvää leimaa ja

hävittää ennakkoluuloja, joiden mukaan kaikki autistit ovat kehitysvammaisia. Se ei nimittäin pidä paikkaansa. Maapallon väestöstä yhdestä puoleentoista prosenttia on autisteja. Kaikista autisteista reilu 75 prosenttia on kyvyiltään normaaleja tai lahjakkaita.

Yli 100 000 ruotsalaisella on autismi.

Saadakseen autismikirjon häiriö -diagnoosin, pitää täyttää seitsemän eri kriteeriä. Vaikeuksia tulee olla kommunikaatiossa ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, jolloin voi olla vaikea esimerkiksi toimia tilanteen mukaan. Lisäksi pitää olla rajoittuneita käytösmalleja ja kiinnostuksenkohteita, jolloin esimerkiksi rutiinit ovat tärkeitä ja muutokset vaikeita. Kiinnostuksenkohteet voivat olla voimakkaita, tai aistit voivat olla yli- tai aliherkkiä. Oireiden on pitänyt alkaa varhaislapsuudessa ja niiden pitää aiheuttaa haittaa arjessa.

Diagnoosikriteereissä keskitytään vaikeuksiin, mutta autismi on vain erilainen tapa toimia. Vaikka autismilla on biologiset syynsä, se on sosiaalinen rakennelma. Jos yhteiskunnan normit ei olisi laadittu enemmistön aivoille, autismi-käsitettä ei tarvittaisi. Autismi haastaa sellaisia vakiintuneita vastakohtapareja kuin läsnäolo ja poissaolo, hiljaisuus ja puhe, normaalius ja poikkeavuus, haitta ja vahvuus.

Autisteilla mentalisaatio tai mielen teoria eli kyky ymmärtää omia ja toisten ajatuksia ja tunteita toimii toisin. Kehonkielen ja ilmeiden tulkitseminen vaatii ajatustyötä. Autisti joutuu järkeilemään sen, mikä sujuu toisilta luonnostaan. Toisten aikeita voi olla vaikea päätellä, mutta kirjaimelliset tulkinnat ja sokeus kätketyille viesteille yhdistyvät usein rehellisyyteen ja vahvaan oikeustajuun.

Autistiset henkilöt vastaanottavat ja käsittelevät tietoa omalla tavallaan. Yksityiskohtiin on helpompi keskittyä kuin kokonaiskuvaan. Ei-autistiset eli neurotyypilliset henkilöt toimivat usein

päinvastoin, he hahmottavat ensin kokonaisuuden ja kokonaiskuvan, mutteivät välttämättä huomaa yksityiskohtia.

Myös tavoitteellinen toiminta voi olla autisteille vaikeaa. Tehäviä voi olla vaikea aloittaa tai lopettaa, ja monet toimivat mielellään eri tilanteissa samalla tavalla tai noudattavat samoja rutiineja. Neurotyypilliset henkilöt eli nentit osaavat vaihtaa toimintatapaa joustavasti kulloisenkin tilanteen mukaan. Heidän arkiset toimensa kuten ruoanlaitto tai hampaiden pesu sujuvat rutiinilla, eikä niiden tekeminen vaadi yhtä paljon ponnisteluja tai voimia.

Autisteilla on usein niin sanottu epätasainen kykyprofiili. Autisti voi olla jossakin asiassa erittäin taitava, vaikka jokin toinen asia tuottaa suuria vaikeuksia. Keskittyminen yksityiskohtiin, erityismielenkiinnon kohteet ja itsepäisyys voivat monissa tilanteissa olla vahvuuksia. Kaikki muu – vuorovaikutus, ihmissuhteet ja arkielämä – voikin sitten olla vaikeaa.

Joka viidennellä henkilöllä on autistisia piirteitä, mutta diagnosoimiseen pitää täyttää kaikki seitsemän kriteeriä. Maalikkokeskusteluissa voi kuulla väitteen, jonka mukaan kaikki ihmiset ovat vähän autistisia, mutta kyseessä on väärinkäsitys. Ei riitä, että on sulkeutunut persoona. Jos ei täyty muita diagnostisia kriteerejä, ei ole autistinen vaan ujo.

Olen taas tullut tapaamaan psykologiani. Tämä on toinen kerta. Myöhäiskesän aurinko luo voimakkaita varjoja välissämme olevalle mäntypöydälle. Avoimesta ikkunasta kantautuu tietyömaan ääniä moottoritien toiselta puolelta.

On aika aloittaa tutkimukset. Psykologi ottaa esiin nipun arviointilomakkeita. Hän pahoittelee niiden olevan autismin osalta hieman vanhentuneita, mutta niistä saa silti hyvän käsityksen. Lomakkeissa on tarkoitus arvioida väitteiden osuvuutta minuun. Minun pitää täyttää ne ja tuoda mukanani seuraavalle tapaamiskerralle.

Psykologi tietää, että kysymysten esimerkit on laadittu miehiä varten. Lapsille suunnattuihin lomakkeisiin on lisätty kysymyksiä, joiden avulla tyttöjen autismi tunnistetaan paremmin, mutta aikuisten versiossa sellaisia ei vielä ole. Hän lupaa, että voimme käydä vastaukseni läpi yhdessä, jos kysymyksissä on jotakin epäselvää.

Kotona teen kiukkuisia merkintöjä marginaaleihin.

Pelaanko mielelläni pelejä? En erityisen, vaikka tiedän, että sitä ehkä odotetaan autisteilta.

Kiinnitän tavallisesti huomiota autojen rekisterinumeroihin. En kyllä kiinnitä, autot eivät kiinnosta minua pätkän vertaa. Kirjoitan marginaaliin ”mieskysymys”.

Numerot kiehtovat minua. Eivät kiehdo.

En erityisesti nauti kaunokirjallisuuden lukemisesta. Nautin mitä suurimmassa määrin.

Keräänkö mielelläni tietoa eri aiheista kuten automerkeistä tai erilaisista junista? En. Ihmeellistä iänikuista jankutusta kulkuneuvoista.

Pidänkö sosiaalisista tilaisuuksista ja uusien ihmisten tapamisesta? Tajuan, että minun pitäisi painottaa kieltävää vastausta, mutta minusta sosiaaliset tilanteet ovat mukavia. Kyllähän ne verottavat voimia huomattavasti, väärinkäsityksiä syntyy usein ja joudun jälkeensä lepäämään pitkään, mutta en ole koskaan erakoitunut täysin. Minulla on aina ollut ystäviä.

Kuvittelen henkilön, jolle kyselylomake on tarkoitettu. Aneeminen miespuolinen pelinörtti, joka ei pahemmin poistu kotoa, keräilee juomatölkkejä, pystyy ratkaisemaan Rubikin kuution alle minuutissa ja luennoi yksitoikkoisesti liitukaudesta. Ajattelen *Rillit huurussa-* tai *Atypical-*sarjojen miespuolisia hahmoja ja muita populaarikulttuurin nörttipiikkejä.

Lomake arvioi minua sen perusteella, kuinka maskuliininen olen.

NÄKYMÄTTÖMÄT

Ihan kuin olisin yhtiä aikaa näkymätön ja paljastettu.

Tuntuuko teistä samalta?

@daisycake65 Instagramissa

Ruska on värjännyt lehdet göteborgilaisessa puistikossa ja taitaalta vihmoovettä. Patsas seisoo piilossa kahden korkean tammenvälissä. Se esittää kasvotonta, kyyristynyttä lasta, joka pitää käsiään tiukasti rintaansa vasten mutta katsoo eteensä aivan kuin näkisi jotain. Lehdetön oksa kurottuu patsaan ylle. Lapsi on alttiina näkymättömälle, mielivaltaiselle voimalle. Kun seisson pientä yksinäistä lasta esittävän patsaan edessä, jokin muuttuu sisälläni.

Samalla paikalla sijaitsi Ruotsin suurin lastenkoti. Yksivuotiaista aina kuusitoistavuotiaille lapsille tarkoitettu Vidkärrin lastenkoti vihittiin käyttöön vuonna 1935, ja siellä oli tilaa kahdellesadalle lapselle. Se on yksi ruotsalaisen kansankodin ajan häpeäpilkkuista.

Yksinäistä lasta esittävä patsas paljastettiin kahdeksankymmentäluvun puolivälissä, kymmenen vuotta lastenkodin sulkemisen jälkeen. Ennen sen jalustaan kiinnitetyssä laatassa luki: ”Vuodesta 1935 vuoteen 1976 Vidkärrin lastenkoti tarjosi

monille lapsille rakkautta ja huolenpitoa sekä hyvän alun elämään.” Lastenkodin aikuisiksi kasvaneet suojatit ilmaisivat vastalauseensa. He kertoivat kaltoinkohtelusta, huonosta hoidosta, rikkomuksista, pakoruokinnasta ja seksuaalisesta väkivallasta. Lääkäri ja kaksi ylihoitajaa nostettiin päätekijöiksi. Muistolaatta poistettiin.

Vidkärrissä ehti asua tuhansia lapsia, joista monien elämä oli systemaattista ja tarkoituksetonta kärsimystä. Lapsia rangaistiin toistuvasti eristämällä heidät jopa viikoksi lukittuun huoneeseen tai pakottamalla jääkylmään suihkuun. Rakennusta kiersi kahden metrin korkuinen aita piikkilankoineen. Göteborgin lastensuojelutoimi oli sijoittanut lapset lastenkotiin.

Nykyään rakennuksista on jäljellä vain yksi. Siitä huolimatta aikuisiksi kasvaneet entiset lastenkotilapset eivät voi unohtaa. Yksinäistä tyttöä esittävä patsas on koristeltu kuin hautamuistomerkki. Maassa syksyn lehtien seassa on jonkun jättämä, käsin maalattu vaaleanpunainen sydän, jossa lukee: ”Mitä merkitystä on elämällä sellaiselle, jonka on pakko kokea tuhoisaa, musertavaa yksinäisyyttä?”

Lähistöllä on esikouluja, vanhainkoteja sekä lasten- ja nuortenpsykiatrian palveluja. Lähden patsaalta polkua pitkin puistikon läpi. Esikoulun verkkoaidan luona on lasten kumisaappaita rivissä. Pihalla ei näy lapsia, ja rakennus on pimeänä.

Silmänurkasta huomaan oikealla puolellani olevat puiset kasvot. Maassa nuoren vaahteran alla makaa rähmälleen kaatunut jättiläistä muistuttava tukki. Sen kylkeen on raaputettu kolme latinankielistä sanaa: *Contra spem spero*. ”Toivon, vaikka toivoa ei ole.” Taiteilija Hieronymus Bosch puhui toivosta toivotonmuudessa.

Tarkoittaako se turhaa toivoa vastoin parempaa tietoa, vai kykyä kestää luovuttamatta? Puujätin viesti on monitulkintainen, koska se makaa polun varrella yksinäistä tyttöä esittävän patsaan ja Vidkärrin lastenkodin vanhan tontin välissä.